

La Letra Mesadièra

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS OCCITANS D'ARIÈJA

11 car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS
05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr
<http://arieja.ieu-opm.com/>

LO MOT DE LA PRESIDENTA

Cars sòcis,

Del temps qu'escrivi aquel mot, d'òmes, de femnas e de dròlles son a morir, pròche de nosautres. La guèrra es tornada en Euròpa e après las gents d'Ucraïna, son les autres pòbles que ne van pagar le prètz, se las fòrças de patz capitán pas d'arrestar l'escalada dels guerrejaires. Son pas totes aqueles profitaires que vendon de canons qu'ac faràn.

Cal pas desbrembar qu'amb las gents d'Ucraïna, son a bodre les autres pòbles que patisson de la guèrra. Putin, sa còla e son armada son a organizar le chaple de civils innocents e a l'encòp embarran totes les qu'en Russia lutan per la patz. Totes avèm le dever de le condemnar. Al mond tot, la patz fa mestier, mas coma le lop trapa rasons per se manjar l'anhèl, les despòtas tròban totjorn d'escampas enganairas per justificar sas accions.

Ça que la, les russes de Putin pòdon plan expandir la terror, ac vesèm plan, le pòble d'Ucraïna daissarà pas! An un estat sobeiran, una cultura, una lenga e se vòlon pas pèdre l'identitat qu'avián capitat de retrobar. Nosautres occitans que sèm estats despolhats de nòstra lenga, podèm comprene e sostenir aquel combat.

Res cambia pas, « *Le ventre es encara fecond que ne sorti-guèt l'òrra bèstia* ». L'experiéncia del passat esclaira pas les camins d'ara. Les 16 e 20 de març passats èrem a Montsegur, pel remembre dels martirs nòstres que son estats tuats a causa d'una fe que se volián pas renegar. I èrem per mostrar que i a encara una consciéncia e una resisténcia occitana. Coma Putin sus Ucraïna, las armadas del Papa e del Rei de França se ronçeron sus las tèrras occitanas per i mestrear tot. Sèt sègles mai tard l'identitat occitana e la lenga son encara vivas. En çò nòstre coma endacòm mai, totjorn, d'òmes e de femnas se son levats contra la barbariá. Alara nos daissem pas anar a la desesperança, a l'ora que d'idèas marridas de racisme e d'òdi rebalan en çò nòstre, resistir, aquí le sol biais. Nos cal respondre solidaritat contra asirança, acuellh contra refús, tolerància contra dominacion. Son valors que les nòstres aujòls coneissián, del temps de la crosada.

AGENDA

Emissions de ràdio

Cada jorn a 12h32 e 18h52 - *De còr e d'òc* sus Ràdio Transparéncia 93.7 FM

Cada dimars, de 19h00 a 20h00 - *Era votz dera montanha*, sus Ràdio Coserans 94.7 FM

Corses d'occitan

Corses d'occitan per adultes debutants e confirmats a Pàmias, Foish, L'Avelhanet, Sent Joan del Falgar, Sent Guironç. Entresenhas al 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Acamps

02/04/2022 a 9h00 a Foish (Comuna - Sala Joan Jaurés) – Amassada Generala de l'IEO d'Ariège.

Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

07 e 21/04/2022 a 19h00 a Pàmias (Espaci occitan) – Acamp del Cercle occitan Prosper Estieu. Contacte : 05.81.06.03.88 o ostaloc09@orange.fr

Animacions

10/04/2022 a 17h00 a Lòrp e Senta Aralha (sala polivalenta) – *Les contes du placard* amb Florant Mercadier. Participacion liura. Organizat pel Cercle occitan deth Coserans. Contacte : 06.79.10.61.39 (Marie-Claude Moune).

15/04/2022 a 18h30 a Pàmias (Espaci occitan) – Les Divendres de l'Espaci occitan amb Alan Vidal. (veire p. 2). Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

22/04/2022 a 18h30 a Las Bòrdas d'Arisa – Presentacion del libre « Loïs Delbòsc » per Robèrt Dupont. (jos resèrva, s'entresenhar al 05.81.06.03.88 abans de se desplaçar).

23/04/2022 a 9h00 a Pàmias (Espaci occitan) – Estagi de lenga nivèl III. (veire p. 2). Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

20/05/2022 a 18h30 a Pàmias (Espaci occitan) – Les Divendres de l'Espaci occitan « L'unitat de la lenga occitana : una observacion dels fèits » amb Quentin Peiràs. Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

21/05/2022 a 9h00 a Pàmias (Espaci occitan) – Estagi de lenga nivèl III « Perfeccionar son occitan : s'empoderar de las oposicions subtilas dins la lenga tradicionala » amb Quentin Peiràs. Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Sèm una associacion culturala e coma las fôrças de creacion pel mond tot, avèm de denonciar la violéncia, l'opression e la guèrra, de portar un messatge de patz e de frairetat, per defendre la libertat, per aver le dreit d'èsser e de pensar del nòstre biais en çò nòstre, contra les dictators de tota mena... Se dobrir al mond, dire de òc a las diferéncias culturalas que nos fan mestier coma le manjar e le beure, aquí es le prètz de la patz.

Òc, un autre mond es possible, l'avenidor es de nosautres, se fasèm pas res, ja sèm perduts mas se nos botam al trabalh, riscam pas que de capitar!

Alavetz, vos espèri totes e totes, venètz a l'Amassada Generala de l'IEO d'Arièja, per debatre, per dire naut e fòrt vòstre interès per l'occitan e vòstra passion per una libertat totjorn amenaçada, atal entre totes, farem tot !

Annia Wolf

Les Divendres
de l'Espaci occitan

CULTURA HISTÒRIA TRADICIONS LITERATURA MUSICA

**Le vilatge de Comalonga
a las annadas 1960**

Una conferéncia de
Alain Vidal

ENTRÉE LIBRE

Vendredi 15 avril 2022
18h30

Pamiers - Espaci occitan (11 rue H. Fabre)

Cors d'occitan Nivèl III

*Dissabte 23 d'abril de 2022
de 9h a miègjorn*

Sistèma lingüistic occitan :
Clamença Pojada
Morfologia

ENTRESENHAS E INSCRIPCIONS :

ieo09@orange.fr - 05 81 06 03 88

Tarifas : **15 €** (normal) - **13€** (sòcis IEO)
11€ (persona inscrite dins un cors de l'IEO 09)

Al Prat

Quand un ser de prima que aici res mès non remena
Que l'aureta de l'accent que careça mon còr,
De mas mans raja una sang coma un espèr roge,
Coma una vida gislada de las darrièras lusors.

Qui soi per gausar, ò Bonsòmes d'amor,
Laurar aquela tèrra de las cendres passadissas,
E semenar qualques granas e plantar a mon torn,
Les projectes tresperduts dels endemans d'ivèrn ?

Begam aiga que cor fòra dels potz assecats,
Fòra dels ventres atalentats, repascam-nos de glòria,
Que la paura dins vòstres uèlhs e las lagremas arrincadas,
Noiriscan a tot jamès, nòstras faiditas memòrias.

Desligarem nòstras lengas, amics dels jorns funèstes,
Cantarem la jòia de vòstra renaissença,
E amassa anem ! E que pas degun demòre
Al bòrd del camin fonzut de las negras deseréncias.

Jacques PINCE (16-03-2022)

Istòrias del temps passat d'Alan Vidal

Sinergia medicamentosa

Cap al mièg del sègle passat, èra le temps benasit de la potingariá qu'aviá relegat al mès pregond de l'oblit, las tisanas e autras pocions de menina. Medecins e potingaires, coble respectat de totes, prodigavan a bèl talh les remèdis que salvavan la vida. Tasuts o inconeguts, les efieïts segondaris avián pas dreit de citar. Èras malaut e las potingas te garissián, punt !

Per drumir le medecin te balhava una "*benzodiazepina*" trigada sul volet sens ne tòrcer e retòrcer les riscos d'acostumança, d'adiccion, de somnolença... e qué te sabi encara. Amb aquò t'endrumiás de sièc e per al mens tota la nuèit e en prima somiavas una bona partida de la jornada. Tant pis s'en dejunant t'arribava de sucra le cafè amb la sal fina. Les vièlhs n'èran fòls, tornavan trobar la sòm de lor joenessa e qu'almens venguèsson pas a ne mancar ! Le medecin ne pavonava e le farmacian se n'emplenava las pòchas.

L'omeopatia coneguam pas. Per anar del ventre, res de melhor que la rusca de *cascara* en cachets. Un poson natural tament eficaç que pas que d'i pensar e malgrat que se parlèsse pas gaire d'efieït *placebo* (encara mens de *nocebo*), te balhava la foira !

Al vilatge de Vilagalhenc, una menina e vesina a l'encòp, aprofitava de sa vielhessa, sustot de sas nuèits qu'un cachet de *Seresta* (*benzodiazepina*) garantissiá fòrt serenas e longarudas. S'ac sabètz pas encara, ac sauret en temps volgut e totes les mòrts vos ac diràn : les vièlhs son sovent constipats. La nòstra vesina, qu'esca-pava pas a la règla, decidisquèc de prene un cachet de *Purganòl* (*cascara*) a l'encòp del *Seresta*.

Vos'n dobtatz de la seguida. La vos gausi pas confirmar mas sapiatz que les dos remèdis fasquèron efieït amassa e que l'endeman la ruscada s'impausèc. Mème se i a un pauc de vertat, l'istòria es per de rire. De segur !

La cronica de Claudina Solhà

Le gran criminel, un broish ?

*Traduccion d'una partida d'un tèxte tirat de : L'anthropophage des Pyrénées.
Le procès de Blaise Ferrage, violeur et assassin au XVIIIe siècle (Jean-Pierre Alline)*

Les delincants recidivistas que passan soenh per personatges dotats de poders extraordinaris, miegis-broishis, en particular dins las Pireneas ont le mond de las legendas e le real se crosan cadà dia.

Dins la version orala, de la quàla le jornal dels Essarts pòrta testimoniatge, Ferrage qu'auria tabés incarnat un esperit dolent, un encantat. Le jutge de Castilhon, portant esperit metodic e doctor en dret, que's cré obligat d'interrogar Ferrage aishús sa possession, atestada per la rumor, de *l'èrba a pic*, amb la quala auria brisat sas menòtas quand se sauvèc de Montrejau.

L'èrba a pic o del *pic verd* que consistava en una decoccion a basa de fuelhas de vèrn, a la quàla las cresenças popularas atribuavan le poder de dissòlver le metal.

La tradicion orala en Arièja que presenta atal las modalitats empleiadas per l's broishis o las fadas andà apropiari's *l'èrba a pic* : qu'on clavelava a l'entrada d'un nis de pic verd una planchòta de boès, pueish qu'on demorava. L'animal, andà desliurar sos petits, que portava alavetz aquela decoccion que dissolvía miraclosament le fèr. Que roganhava atal las puntas, e les òmes o las fadas qu'aturavan çò qu'èra caùt al pè de l'arbe.

Dins le legendari pirenenc, solas las encantadas (hada, dragas) possedavan le secrèt d'una tala preparacion. Que i auria aquí un mite relatiu a l'aparicion de l'atge del fèr. Las fadas qu'èran censadas aver portat als òmes le saber indispensable als faures, le de seudar dus tròces de metal. Que s'i ditz que i agèc un temps que les òmes non sabian seudar le fèr. Qu'aprenguèren a fèr-òc a partir del dia ont entenèren un dragòt que disia a un aute : « Se le fèr a seudat, sable de ribèra i a botat ». De l'aute sens, dragòts e dragas que sabian dissòlver le metal amb la pocion a basa de vèrn, secrèt que non liurèren jamès als òmes.

Aquel recit protoïstoric ligat a l'aparicion de la metallurgia que's debana en general en tres episòdis : la captura de la fada, le secrèt del vèrn, la lèt que bol. Un còp la hada, le dragòt, l'iretge capturat per la rusa dels òmes, aquel ètra susnatural que's va desliurar en dissòlvent miraclosament sos fèrs gracies al secrèt del vèrn. Pueish, abans de disparir, qu'avertirà les òmes que *la lèt que bol*, o encara que *le blanc é dessus*. Qu'èra andà el una maniera d'avertir les òmes que l'abondança, representada per la lèt plafasenta, les quitava, en punicion

de sa captura. A Roffiac d'Aude un òme sauvatge qu'ac ditz clarament : *La manna de Dieu que se'n va, me'n cal anar.*

Andà uns, Ferrage que non s'èra cap pogut escapar sense le secors de la magia. Les granis criminals qu'avian soenh, en aquela epòca, una talha inumana dins l'imaginari dels contemporans. Las tradicionalas solidaritats montanhòlas o comunotarias que son en trèn de requiolar, deishant le criminal a sa soleta responsabilitat facias a l'atrocitat de son crime.

Barrutlaires e mendicants que devien, a l'entorn de la 'spòca dels Lums, personas de fòrabandir acusadas de totis les mals. Les gitans, en particular, qu'èran suspectadis de panadèras, mes tabés de practicas magicas. Qu'èran supausadis vengar's de lor exclusion en jetant sòrts. En 1664, l'avesque de Pàmias, en Arièja, qu'estigmatisa *aquelas personas que viven sense religion e que non subsistan que per la ruina de d'autis.*

Dins l'afèr Ferrage, qu'é le criminal el mema que forneish un pretèxe a la bastison d'una legenda. Aquel gran criminal qu'é tractat coma l'èra le broish al siègle d'abans, un ètra condosit per'l destin, malefic, e la sèva eliminacion que dèu sagelar la reconciliacion del grope.

Portant, las causas que paréishen mès simplas. Devant les gendarmas, l'acusat qu'a una version mès logica e sèque mès vertadièra de las causas : qu'auria simplement trincat sas entravas en raspant aishús le banc de pèira de sa cellula la cadena que las tenguia barradas !

~~~~~

Istòria de mots d'Alan Vidal

Una letra que càmbia tot : fen e fems

Le fen es l'èrba que se dalha e que se fa secar del temps de la fenason, cap a la fin del primtemps. Puèi s'abriga e se sèrva dins un fenièr per èsser manjat pel bestiar pendent l'ivèrn. Ven del latin classic *fœnum*, *fēnum* qu'a exactament le mème sens.

Le fems son las dejeccions del bestiar, barrejadas amb pauc o pro de palha. Un còp tirat de l'estable (desfemar) le fems s'empieila al femorièr, per èsser pus tard espan-dit dins les campsas per femar (e non pas *fumar* !). Ven del latin vulgar *femus* qu'a exactament le mème sens.

Mas a gaitar de pus pròche fen e fems son la mèma causa, la un que dintra dins la vaca e l'autre que ne sòrt !

~~~~~

BULLETIN D'ADESION IEO 2022

d'enviar a : IEO-Arièja/Espaci Occitan – 11 car. Henri Fabre – 09100 Pàmias
Tel : 05.81.06.03.88 – mail : ieo09@orange.fr site : <https://arieja.ieo-opm.com/>

Nom:

Pichòt nom:

Adreça:

Telefòn: .....

Adreça mèl: .....@.....

Vòli aderir a l'IEO per l'intermediari de

☐ la seccion departamentala	☐ del Cercle occitan Prospèr Estieu
☐ del Cercle occitan Pèire Lagarda	☐ del Cercle occitan deth Coserans
☐ del Cercle occitan del País d'Òlmes-Mirapeish	

e pagui:

- 30 € (adesion normala)   38 € (adesion coble, associacion)
 15 € (joves, sens revengut, caumaires, etc.)

Fait a .....

Signatura

=> Tota adesion a l'IEO-Arièja dirècta o a un de sos cercles compren tanben l'abonament a la revista *Occitans!* e a la *Letra Mesadièra* editada per l'IEO-Arièja. (chèc a l'òrdre de l'IEO-Arièja)